

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สังคมโลกปัจจุบันได้ก้าวเข้าสู่ศตวรรษที่ 21 และกำลังได้รับผลกระทบอันเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและอิทธิพลของโลกาภิวัตน์ นักวิชาการหลายคนกล่าวว่า ศตวรรษที่ 21 เป็นยุคของสังคมฐานความรู้และเป็นยุคของเศรษฐกิจแบบอุตสาหกรรม โลกปัจจุบันก้าวเข้าสู่ยุคเศรษฐกิจโมเลกุล (Molecular Economy) ซึ่งขับเคลื่อนโดยอาศัยเทคโนโลยีหลัก 3 ประเภท คือ เทคโนโลยีชีวภาพ เทคโนโลยีวัสดุ และนาโนเทคโนโลยี ซึ่งพัฒนาอย่างรวดเร็วทำให้เกิดนวัตกรรมขึ้นมากมาย นอกจากนี้การพัฒนาอย่างต่อเนื่องของเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของประชากรโลกเกือบทุกด้าน และส่งผลกระทบต่อโครงสร้างทางเศรษฐกิจและระบบโครงสร้างพื้นฐาน (ไฟศาล สุวรรณน้อย, 2551, หน้า 11)

การเปลี่ยนแปลงของโลกทางเศรษฐกิจ สังคม ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านการเรียนรู้และการพัฒนามากขึ้น โดยที่ความรู้และการเรียนรู้เป็นปัจจัยสำคัญที่สุดในการพัฒนาประชากร การสร้างสมรรถนะในการแข่งขันของประเทศจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดในการพัฒนาประเทศ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ซึ่งเป็นกฎหมายการศึกษาที่สำคัญยิ่งได้ชี้ให้เห็นถึงกระบวนทัศน์ใหม่ในการจัดการศึกษาที่มุ่งให้ทุกส่วนของสังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพการณ์ในอนาคตที่การจัดการศึกษามีใช้เป็นเรื่องของการจัดการของรัฐ แต่เพียงฝ่ายเดียว และการจัดการศึกษาจะต้องมีหลายรูปแบบเพื่อให้ตอบสนองต่อความต้องการที่เปลี่ยนแปลงในอนาคตได้ ประเทศต่าง ๆ จึงจำเป็นต้องแสวงหาความได้เปรียบในเชิงแข่งขันเพื่อให้สามารถยืนหยัดในเวทีนานาชาติได้อย่างเต็มภาคภูมิ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2550) กล่าวว่า การจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาก็เช่นเดียวกัน การที่รัฐมีนโยบายที่จะให้สถาบันอุดมศึกษาของรัฐออกนอกกรอบก็เพื่อให้สถาบันอุดมศึกษาสามารถดำเนินการได้โดยอิสระ มีความคล่องตัวและมีเสรีภาพทางวิชาการ อย่างไรก็ตามในการออกนอกกรอบนี้ สถาบันอุดมศึกษาจะต้องพึ่งพาตนเองมากขึ้น ซึ่งจะต้องบริหารทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ มีหลักสูตรที่หลากหลายและต้องเร่งดำเนินการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของตนให้ได้มาตรฐาน เปรียบเสมือนการผลิตสินค้าเพื่อนำเข้าสู่ตลาดที่มีผู้เรียนเป็นลูกค้าที่สำคัญ หากสถาบันอุดมศึกษาดำเนินได้ตามเป้าหมายย่อมก่อให้เกิดรายได้และสามารถพึ่งตนเองได้ในที่สุด ซึ่งหลายสถาบันได้มี

ความพยายามในการดำเนินการดังกล่าวมาบ้างแล้ว เช่น การเปิดหลักสูตรที่กว้างขึ้น การเปิดหลักสูตรนานาชาติ ทั้งที่เป็นของสถาบันเอง และเป็นความร่วมมือกับสถาบันการศึกษาต่างประเทศ เพื่อสร้างรายได้ให้เพิ่มขึ้นแต่ยังเป็นการดำเนินงานในวงจำกัด หากมองประเทศอื่นๆ แล้ว จะเห็นได้ว่าในปัจจุบันมีหลายประเทศนำการอุดมศึกษาเข้าสู่ธุรกิจระหว่างประเทศภาคบริการการศึกษาและวิชาชีพ มีทั้งที่ได้ดำเนินการมานานและที่กำลังเริ่มเข้าสู่ตลาดการศึกษาระหว่างประเทศ ซึ่งประเทศต่าง ๆ เหล่านี้สามารถสร้างรายได้จำนวนมหาศาลในแต่ละปี และสามารถเพิ่มส่วนแบ่งในตลาดการศึกษาขึ้นทุกขณะ โดยมีปัจจัยที่ส่งเสริมหลายประการ อาทิ การสร้างความร่วมมือทางการค้าระหว่างประเทศ การเปิดเขตการค้าเสรี และ ความเจริญของเทคโนโลยีสารสนเทศในยุคโลกาภิวัตน์ รวมทั้งการที่หลายประเทศได้พยายามปรับปรุงคุณภาพการศึกษาให้เป็นที่ยอมรับในระดับนานาชาติ (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2551)

สถาบันอุดมศึกษาเป็นสถาบันที่มีบทบาทหลักในการผลิตบัณฑิตทรัพยากรบุคคลชั้นสูงให้กับประเทศ สถาบันจะมีคุณภาพมีความเป็นเลิศทางวิชาการมีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับของสังคมหรือไม่นั้น ผู้ที่มีหน้าที่บริหารมหาวิทยาลัยจะเป็นผู้ที่มีความรอบรู้ในเชิงวิชาการอย่างเดียวไม่ได้ ทั้งนี้ จะต้องเป็นผู้มีวิสัยทัศน์ยาวไกล มีความรู้ ความเข้าใจในหลักการอุดมศึกษา ลักษณะธรรมชาติของมหาวิทยาลัย และที่สำคัญคือการประยุกต์ศาสตร์ทางการบริหารต่าง ๆ มาใช้ในการบริหารงานมหาวิทยาลัยให้เหมาะสมกับยุคสมัย และสภาพแวดล้อมที่แปรเปลี่ยน จึงจะทำให้สามารถบริหารจัดการให้เกิดความเป็นเลิศตามภารกิจที่ตั้งไว้ แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของการอุดมศึกษาในระดับโลกนั้น มีความหลากหลายเพราะแต่ละประเทศมีความแตกต่างกันในด้าน โครงสร้างทางเศรษฐกิจ สังคม การปกครอง ซึ่งประเด็นการเปลี่ยนแปลงก็เพื่อตอบสนองต่อความสอดคล้องของสังคมและเชื่อมโยงในระดับนานาชาติ ดังนั้น การจัดการและการบริหารงานสถาบันอุดมศึกษาในศตวรรษที่ 21 นั้น มหาวิทยาลัยจะต้องยืดหยุ่น เน้นวิธีการและกระบวนการดำเนินงานใหม่ ๆ ดำเนินงานโดยอาศัยทักษะเชิงประกอบการ (Entrepreneurship) มากขึ้น มหาวิทยาลัยจำเป็นต้องบริหารจัดการในเชิงธุรกิจ (สมเจตน์ ภูศรี, 2552, หน้า 2) มหาวิทยาลัยจะต้องปรับบทบาท เช่น แทนที่จะเน้นการสร้างองค์ความรู้จากภายใน ควรเน้นการสร้างความรู้เกี่ยวกับแหล่งความรู้ เชื่อมโยงบทบาทให้ตรงปัญหามากขึ้น รวมถึงบทบาทของภาครัฐต่อการสนับสนุนด้านงบประมาณทางการศึกษา ในระดับอุดมศึกษามีแนวโน้มจะลดลง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับมหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยต่าง ๆ คงต้องพึ่งตนเองมากขึ้นต้องแสวงหาแนวทางในการหาแหล่งรายได้เพิ่มขึ้น มีการแข่งขันกันระหว่างมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ทั้งในระดับประเทศและระดับนานาชาติเพื่อการรับนักศึกษามากขึ้น มีความร่วมมือในการจัดหลักสูตร การเรียนการสอนร่วมกันระหว่างสถาบันอุดมศึกษาในประเทศต่าง ๆ จะเพิ่มขึ้น การสร้างความสามารถในการแข่งขันของประเทศควบคู่กับการเจริญเติบโตของ

อุดมศึกษาอย่างรวดเร็ว ทำให้เห็นเงื่อนไขเร่งด่วนที่จะสร้างอุดมศึกษาให้มีคุณภาพคือระบบการพัฒนาบุคลากรในอุดมศึกษา ซึ่งการพัฒนาอาจารย์ในมหาวิทยาลัยต้องคำนึงถึงการพัฒนาหลายมิติ เช่น ด้านวิชาการ ความสามารถในการจัดการเรียนการสอน ความสามารถในการวิจัย (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2551) วงการอุดมศึกษาในต่างประเทศได้เริ่มนำการบริหารงานเชิงกลยุทธ์มาใช้เมื่อประมาณต้น ค.ศ. 1998 เนื่องจากในยุคนั้นสถาบันอุดมศึกษายังมีบทบาทเป้าหมายที่ไม่ชัดเจน สังคม สิ่งแวดล้อมมีการเปลี่ยนแปลงอย่างมาก จำนวนนักเรียนน้อยลง สถาบันมีการแข่งขันมากขึ้น มีเทคโนโลยีใหม่เกิดขึ้นอย่างมากมาย บุคลากรในมหาวิทยาลัยมีความหลากหลาย การบริหารงานและการวางแผนของสถาบันอุดมศึกษาในยุคนั้นเป็นการวางแผนระยะสั้นเน้นปัญหาเฉพาะในสถาบัน การวางแผนจะทำเป็นส่วน ๆ มองไม่เห็นภาพรวม ของสถาบัน จึงทำให้ไม่สามารถแก้ปัญหาในระดับภาพรวมของมหาวิทยาลัยได้ด้วยเหตุการณ์ดังกล่าวการวางแผนกลยุทธ์จึงเริ่มเข้ามามีบทบาทต่อสถาบันอุดมศึกษา ช่วยทำให้มหาวิทยาลัยสามารถดำรงอยู่และพัฒนาภายใต้สภาพการณ์ที่เปลี่ยนแปลง (สุชาติ พลสารัมย์, 2540, หน้า 122) การบริหารจัดการภาครัฐจำเป็นต้องลดขนาดให้เล็กกะทัดรัดและมีประสิทธิภาพ โดยปรับบทบาทภารกิจเดิมที่ใช้อำนาจควบคุมและสั่งการมาเป็นการกำกับดูแลและสนับสนุนบทบาทของภาคประชาชนและภาคธุรกิจเอกชนให้มีการร่วมกันในลักษณะหุ้นส่วนการพัฒนา และลดบทบาทและอำนาจของส่วนราชการ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2551)

กลยุทธ์การบริหารเป็นปัจจัยสำคัญในการบริหารองค์การเพื่อนำไปสู่ความสำเร็จ ซึ่งส่งผลกระทบต่อการบริหารองค์การสู่ความเป็นเลิศ (Excellence) การบริหารองค์การสู่ความสำเร็จนั้นจะต้องพัฒนาหลาย ๆ ด้านให้มีความสมดุลและเหมาะสมกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป คือ การเปลี่ยนทางประชากรศาสตร์ การเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรม การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและสังคม การเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมของงานที่มีผลต่อการบริหารองค์การ ซึ่งได้แก่ ลูกค้า คู่แข่งขัน ผู้สนับสนุน และผู้ควบคุม เพราะฉะนั้น การบริหารองค์การให้ประสบความสำเร็จจะต้องอาศัยการบริหารเชิงกลยุทธ์ที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงตามสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น และสามารถสร้างความได้เปรียบในการแข่งขัน ซึ่งการสร้าง ความได้เปรียบในการแข่งขันจำเป็นต้องมีการบริหารเชิงกลยุทธ์อย่างเป็นระบบและเป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กันใน 4 ขั้นตอน ได้แก่ การวิเคราะห์สถานการณ์การกำหนดกลยุทธ์ การดำเนินการกลยุทธ์ การควบคุมและการประเมินกลยุทธ์ ซึ่งการดำเนินการดังกล่าวจะต้องกระทำให้สอดคล้องสัมพันธ์ในเชิงระบบและกระบวนการที่เรียกว่า การวิเคราะห์ลูกโซ่แห่งคุณค่า เพื่อให้การบริหารเชิงกลยุทธ์เป็นเครื่องมือบริหารองค์การเพื่อสร้างความได้เปรียบใน

การแข่งขัน การที่จะทำภารกิจเหล่านี้ได้อย่างสมบูรณ์นั้น สถาบันอุดมศึกษาจะต้องมีอิสระในการตัดสินใจอิสระในการปฏิบัติ ทั้งในด้านการบริหารและวิชาการ ดังนั้น การได้มาพบทวนบทบาทภารกิจของสถาบันแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์เกี่ยวกับบทบาทความรับผิดชอบของสถาบันอุดมศึกษาต่อสังคมในสถานการณ์ปัจจุบัน จึงเป็นวิธีการหนึ่งในการที่จะค้นหาวิธีการเพื่อปรับปรุงเปลี่ยนแปลงบทบาทของสถาบันอุดมศึกษา อันจะนำไปสู่การผลิตที่พึงประสงค์และการแก้ปัญหาเพื่อความอยู่รอดของประเทศชาติต่อไป (ชาญณรงค์ พรุ่งโรจน์, 2548)

ในระหว่างที่ผ่านมาสถาบันอุดมศึกษาได้ขยายตัวและมีความหลากหลายมากขึ้น ความหลากหลายของรูปแบบสถาบันอุดมศึกษาและแหล่งที่มาของงบประมาณสนับสนุนทำให้เกิดรูปแบบการบริหารจัดการสถาบันอุดมศึกษาและระดับสถาบันในประเทศต่าง ๆ โดยระบบอุดมศึกษามุ่งให้เกิดคุณภาพ ประสิทธิภาพ และความเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษา จากรายงานทิศทางการปฏิรูปอุดมศึกษาของโลกในศตวรรษที่ 21 สรุปว่าสาเหตุที่ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงในวงการอุดมศึกษาในประเทศต่างๆ ประกอบด้วย การขยายตัวด้านนักศึกษา ทั้งความต้องการที่จะเข้าเรียนเพิ่มขึ้นและพลเมืองเพิ่มขึ้น ความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและความต้องการทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพสูงขึ้นและจำนวนมากขึ้น กระแสโลกาภิวัตน์ซึ่งมาพร้อมกับสังคมนานาชาติทำให้การสื่อสารด้านความรู้ และสารสนเทศแพร่กระจายถึงกันทั่วโลกอย่างกว้างขวางและรวดเร็ว ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีสารสนเทศ ทำให้สามารถจัดการศึกษาได้หลากหลายรูปแบบ ข้อจำกัดเรื่องงบประมาณ และประเทศต่าง ๆ มีนโยบายให้สถาบันอุดมศึกษาช่วยตนเองมากขึ้น การปรับเปลี่ยนระบบเศรษฐกิจทำให้สถาบันอุดมศึกษาต้องปรับเปลี่ยนหลักสูตรและการให้บริการวิชาการแก่สังคมระดับต่าง ๆ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2546)

กลยุทธ์การบริหารที่สำคัญสำหรับสถาบันอุดมศึกษาในทศวรรษหน้านั้น หากพิจารณาจากแนวโน้มของโลกในยุคอนาคต จะเห็นแนวโน้มที่ชัดเจนในเรื่องของการที่เทคโนโลยีด้านการสื่อสารผ่านระบบเครือข่าย Internet ดาวเทียม และการนำคอมพิวเตอร์มาใช้เป็นสื่อในการเรียนการสอนได้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและรวดเร็ว จะทำให้การเรียนรู้มีลักษณะของการเรียนรู้ตลอดชีวิต เรียนได้โดยไม่จำกัดเวลาและสถานที่ ผู้เรียนจะเป็นผู้ที่ได้เปรียบและมีทางเลือกมากขึ้น จนมีการคาดการณ์ว่า ในอีก 10 หรือ 20 ปี ข้างหน้า ภารกิจหลักของสถาบันอุดมศึกษาจะเปลี่ยนแปลงจากการเรียนการสอนไปสู่การเป็นสถาบันที่เน้นการวิจัยเป็นอันดับหนึ่งซึ่งมีความเป็นไปได้สูงมาก ดังจะเห็นได้จากขณะนี้มหาวิทยาลัยในต่างประเทศได้มีการสนับสนุนให้คณาจารย์และนักศึกษามี Webpage ของตนเอง ให้นักศึกษา Download สรุปคำบรรยายเอกสารประกอบการสอนการบ้าน และส่งรายงานผ่านทางระบบ Internet นอกจากนี้มหาวิทยาลัยเพื่อนบ้านในภูมิภาคเอเชีย คือ Technological University of Singapore ได้ตั้งกฎไว้ว่า สิ่งที่จะนำมาสอนได้นั้น จะต้องได้มาจาก

การวิจัยของอาจารย์ นอกจากนั้นให้นักศึกษาเรียนเองจาก Internet การสอบทุกครั้งต้องเป็น Research Project ชนิด Take-home ดังนั้น การแข่งขันในระหว่างสถาบันอุดมศึกษาจะมีมากขึ้น เพื่อที่จะให้ได้ผู้เรียนที่มีคุณภาพ อีกทั้งสถาบันต้องพัฒนาหรือสรรหาผู้สอนผู้วิจัยที่มีคุณภาพเป็น ทรัพยากรหลักที่สำคัญของสถาบัน หากสถาบันอุดมศึกษาต้องการที่จะแข่งขันเพื่อความเป็นเลิศใน ด้านใดต้องอาศัยกระบวนการบริหารที่เป็นเลิศควบคู่ไปด้วยกัน (มุสดี พลสวัสดิ์, 2540, หน้า 130)

ดังนั้น การบริหารจัดการอุดมศึกษาควรเน้นไปที่การตลาดมากกว่าการเป็นเจ้าของ โดยรัฐ ควรนำการตลาดมาใช้ในการวางแผนกลยุทธ์ของมหาวิทยาลัย โดยการออกแบบสิ่งนำเสนอ (Offering) ให้ตอบสนองความต้องการของตลาดเป้าหมาย (Target Market) ใช้การคำนวณราคา การสื่อสาร และการจัดจำหน่ายที่มีประสิทธิภาพเพื่อให้ทราบ เพื่อจูงใจและให้บริการตลาดของ มหาวิทยาลัย นอกจากนั้นมหาวิทยาลัยต้องมีการพัฒนาความสัมพันธ์ระยะยาวกับนักศึกษา เป้าหมาย รวมทั้งให้ความสำคัญกับกลุ่มผู้มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของนักศึกษา เช่น บิดา มารดา ญาติพี่น้อง กลุ่มเพื่อนอาจารย์ที่ปรึกษา ระดับมัธยมศึกษาและกลุ่มอื่นๆ (สมเจตน์ ภูศรี, 2552, หน้า 2) การดำเนินงานด้านการวางแผนกลยุทธ์ของมหาวิทยาลัยบูรพา มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ จะต้องมียุทธศาสตร์และกระบวนการ ทั้งการวิเคราะห์สถานการณ์ การกำหนดกลยุทธ์ การดำเนิน กลยุทธ์ การควบคุมและประเมินกลยุทธ์ เพื่อพัฒนาคุณภาพการดำเนินงานให้เป็นกลไกและ เครื่องมือการบริหารงานของมหาวิทยาลัยบูรพา ให้มีความเป็นเลิศในองค์กร ในด้านการผลิต บัณฑิต ด้านการวิจัย ด้านการบริการวิชาการแก่สังคม และด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม จากการที่มหาวิทยาลัยบูรพา อยู่ในกำกับของรัฐอาจจะมีปัญหาการดำเนินงาน การขาด การวิเคราะห์และประเมินสถานการณ์เพื่อการปรับตัวเมื่ออยู่ในกำกับของรัฐ การวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และข้อจำกัด การกำหนดภารกิจ วิสัยทัศน์ ปรัชญาการดำเนินงาน นโยบาย วิธีปฏิบัติ มหาวิทยาลัยมีความจำเป็นที่จะต้องปรับเปลี่ยนกลยุทธ์ในการดำเนินกิจการเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่ออยู่ในกำกับของรัฐ มีการเปลี่ยนแปลงปัจจัยภายในมหาวิทยาลัย ประกอบกับ ปัจจัยภายนอก กลยุทธ์การแข่งขันจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐที่จะ ใช้เป็นเครื่องมือใน การปรับแผนกลยุทธ์ให้ทันต่อสถานการณ์ แผนกลยุทธ์การแข่งขัน (มหาวิทยาลัยบูรพา, 2550) ตามแนวคิดของ พอร์เตอร์ (Porter, 1998) เป็นแผนกลยุทธ์ระดับ หน่วยธุรกิจ กล่าวว่า กลยุทธ์การเป็นผู้นำด้านต้นทุน (Cost Leadership) เป็นการทำให้ต้นทุนต่อ หน่วยต่ำสุดเท่าที่ทำได้ เพื่อใช้เป็นอาวุธการสร้าง competitive advantage และกลยุทธ์การสร้าง ความแตกต่างหรือเน้นเอกลักษณ์ (Differentiation) เป็นการใช้นโยบายการสร้าง competitive advantage หรือ ลักษณะที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวของสินค้า/บริการให้กับคู่ต่างจากคู่แข่งรวมถึงการสร้างคุณค่า ให้กับตัวสินค้าไม่ว่าจะเป็นภาพการบริการความรวดเร็วในการส่งมอบ ดังนั้น การนำแนวคิดทาง

ธุรกิจเข้ามาแก้ปัญหาทางการบริหารจัดการมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ ในสถานะที่มีการเปลี่ยนแปลงสูงจึงมีความสำคัญ การสนับสนุนที่มีจำกัดจากภาครัฐและยังต้องรักษาคุณภาพ การศึกษาซึ่งมีอยู่ตลอดไปตามภารกิจหลักของมหาวิทยาลัยทั้ง 4 ด้าน ซึ่งได้แก่ ด้านการผลิตบัณฑิต ด้านการวิจัย ด้านการบริการวิชาการแก่สังคม และด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2542) นอกเหนือไปกว่านั้น มหาวิทยาลัยต้องมีความพร้อมที่จะแข่งขันกับสถาบันอุดมศึกษาต่าง ๆ ในประเทศที่กำลังเกิดขึ้นใหม่ และที่มีอยู่แล้ว ที่เข้ามาให้การบริการในรูปแบบต่าง ๆ ด้วยตัวสถาบันเอง หรือเป็นลักษณะของการร่วมมือกับสถาบันอุดมศึกษาในประเทศ อีกทั้ง มหาวิทยาลัยไทยยังต้องแข่งขันเพื่อตลาดใหม่ ๆ และก้าวไปสู่การให้บริการทางด้านศึกษาในระดับประเทศ ภูมิภาค และระดับนานาชาติ ทั้งนี้ มหาวิทยาลัยยังต้องเน้นไปถึงความต้องการของตลาด คือ เปิดสอนตามความต้องการของตลาดเป็นตัวกำหนด ซึ่งทำให้สาขาวิชาที่ไม่เป็นที่ต้องการของตลาด จะไม่มีสถาบันอุดมศึกษาใดให้ความสนใจที่เปิดสอน (วันชัย มีชาติ, 2543) ดังนั้น การพัฒนากลยุทธ์การแข่งขันของมหาวิทยาลัยจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐที่มีเงื่อนไขของงานที่ต่างออกไปจากเดิมที่เป็นมหาวิทยาลัยของรัฐ

จากแผนยุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา, (2549) ซึ่งประกอบด้วย ด้านการผลิตบัณฑิต ได้แก่ การพัฒนาหลักสูตร การจัดการเรียนรู้ และการพัฒนาสิ่งสนับสนุนการเรียนรู้ แผนยุทธศาสตร์ด้านการวิจัย ได้แก่ การวิจัยเพื่อสร้างองค์ความรู้และการบูรณาการ การสร้างระบบการจูงใจในการทำวิจัย แผนยุทธศาสตร์ด้านการบริการวิชาการแก่สังคม ได้แก่ การสนับสนุนและส่งเสริมการบริการวิชาการ การถ่ายทอดเทคโนโลยีแก่สังคมทั้งในรูปแบบประ โยชน์สาธารณะ และรูปแบบการเสริมสร้างรายได้ การสนับสนุนส่งเสริมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องเพื่อให้เกิดสังคมฐานความรู้ (Knowledge - Based Society) แผนยุทธศาสตร์ด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ได้แก่ การสนับสนุนและส่งเสริมการเผยแพร่ อนุรักษ์ และฟื้นฟู รวมทั้งการสร้างจิตสำนึกในหมู่ประชาชนให้เกิดความรัก ความภาคภูมิใจ และตระหนักในความสำคัญของศิลปวัฒนธรรมของชาติ สนับสนุนและส่งเสริมการวิจัยด้านศิลปวัฒนธรรม เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาท้องถิ่นและ พัฒนาประเทศ สร้างความเข้าใจและแลกเปลี่ยนศิลปวัฒนธรรมกับนานาชาติประเทศ โดยการสร้างเครือข่ายความร่วมมือในการแลกเปลี่ยนศิลปวัฒนธรรมกับนานาชาติประเทศ แผนยุทธศาสตร์ด้านการบริหาร มีการนำเอาเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร มาใช้ในการบริหารและ การวางแผนการบริหารวิชาการ งบประมาณ ตลอดจนบุคลากร นำระบบบูรณาการ ด้านการบริหาร มาใช้ในการบริหารงานมหาวิทยาลัย เพื่อร่วมงานบริหารทั่วไป บริหารวิชาการ และการใช้ทรัพยากรร่วมกัน ดำเนินการสร้างวัฒนธรรมการทำงาน เพื่อให้เกิดการบริหารจัดการที่ดี

สนับสนุนการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการ โดยใช้ระบบการประกันคุณภาพ แสวงหาความร่วมมือกับสถาบันอุดมศึกษาต่าง ๆ ในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ทั้งในประเทศและต่างประเทศ สร้างความร่วมมือกับสถาบันอุดมศึกษาต่าง ๆ ทั้งในประเทศและต่างประเทศในรูปแบบเป็นเครือข่ายความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการ และการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

จากสภาพและเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษากลยุทธ์การบริหารมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐในทศวรรษหน้า : กรณีศึกษามหาวิทยาลัยบูรพา ประกอบกับได้สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ เพื่อที่จะได้กลยุทธ์การบริหารมหาวิทยาลัยบูรพา สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการวางแผน การตัดสินใจ การพัฒนาการบริหารมหาวิทยาลัยบูรพา ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น แข่งขันสู่นานาชาติได้ รวมถึงการมองเห็นทิศทางการบริหารมหาวิทยาลัยบูรพา ที่เหมาะสมในอนาคตได้ในฐานะเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษากลยุทธ์การบริหารมหาวิทยาลัยบูรพา ในด้านการผลิตบัณฑิต ด้านการวิจัย ด้านการบริการวิชาการแก่สังคม ด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม และด้านการบริหาร ในทศวรรษหน้า
2. เพื่อตรวจสอบความเป็นไปได้ของกลยุทธ์การบริหารมหาวิทยาลัยบูรพา ในด้านการผลิตบัณฑิต ด้านการวิจัย ด้านการบริการวิชาการแก่สังคม และด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม และด้านการบริหาร ในทศวรรษหน้า

ความสำคัญของการวิจัย

ผลการวิจัยครั้งนี้จะทำให้ได้กลยุทธ์การบริหารมหาวิทยาลัยบูรพา โดยสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการวางแผน การตัดสินใจ ในการกำหนดทิศทางการพัฒนากลยุทธ์การบริหารมหาวิทยาลัยบูรพา ที่เหมาะสมในอนาคตได้ในฐานะเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ

คำถามการวิจัย

1. กลยุทธ์การบริหารมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐในทศวรรษหน้า : กรณีศึกษามหาวิทยาลัยบูรพา มีสาระสำคัญของการบริหารแต่ละด้านเป็นอย่างไร
2. ความเป็นไปได้ของกลยุทธ์การบริหารมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐในทศวรรษหน้า : กรณีศึกษามหาวิทยาลัยบูรพา เป็นอย่างไร

กรอบความคิดในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยมุ่งศึกษากลยุทธ์การบริหารมหาวิทยาลัยบูรพา 5 ด้าน ได้แก่ การผลิตบัณฑิต การวิจัย การบริการวิชาการแก่สังคม การทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม และการบริหาร ตามแนวคิดหลักจากภารกิจการบริหารมหาวิทยาลัย ภายใต้พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยบูรพา พ.ศ. 2550 และแผนยุทธศาสตร์มหาวิทยาลัยบูรพา, (2549) รวมทั้งสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ ในการสร้างกรอบความคิด (Conceptual Framework) เพื่อที่จะได้กลยุทธ์การบริหารมหาวิทยาลัยบูรพา โดยสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการวางแผน การตัดสินใจ และเพื่อเป็นแนวทางสู่การพัฒนา มหาวิทยาลัยบูรพาได้อย่างเป็นรูปธรรมที่มีประสิทธิผลและประสิทธิภาพในการกำหนดทิศทาง การบริหารมหาวิทยาลัยบูรพาที่เหมาะสมในอนาคตได้ในฐานะเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบความคิดการวิจัย

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนามหาวิทยาลัยบูรพา ดังนี้

1. สามารถนำผลจากการวิจัยนี้ไปประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการมหาวิทยาลัยให้เป็นไปในแนวทางที่เป็นรูปธรรม
2. สามารถนำไปใช้เป็นประโยชน์ในการวางแผน การตัดสินใจ แนวทางการกำหนดทิศทางในการพัฒนากลยุทธ์การบริหารมหาวิทยาลัยบูรพาที่เหมาะสมในอนาคตได้อย่างเหมาะสม ในฐานะเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัย เรื่อง กลยุทธ์การบริหารมหาวิทยาลัยบูรพาในกำกับของรัฐในทศวรรษหน้า : กรณีศึกษามหาวิทยาลัยบูรพา ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัย ดังนี้

1. การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษากลยุทธ์การบริหารของมหาวิทยาลัยบูรพา ในด้านการผลิตบัณฑิต ด้านการวิจัย ด้านการบริการวิชาการแก่สังคม ด้านการทํานุบำรุง ศิลปวัฒนธรรม และด้านการบริหาร ในทศวรรษหน้า ที่สามารถนำไปใช้ เป็นแนวทางการบริหาร มหาวิทยาลัยให้ประสบผลสำเร็จ
2. ประเด็นในการวิจัยครั้งนี้ มุ่งศึกษากลยุทธ์ ด้านการผลิตบัณฑิต ด้านการวิจัย ด้าน การบริการวิชาการแก่สังคม ด้านการทํานุบำรุงศิลปวัฒนธรรม และด้านการบริหาร โดยวิธีการ วิเคราะห์ สังเคราะห์ แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งแนวความคิด วิสัยทัศน์ และ ประสิทธิภาพของผู้เชี่ยวชาญ โดยการสัมภาษณ์
3. การสร้างกลยุทธ์การบริหารของมหาวิทยาลัยบูรพา : กรณีศึกษามหาวิทยาลัยบูรพา ในทศวรรษหน้า ตรวจสอบโดยผู้ทรงเชี่ยวชาญ จำนวน 25 คน
4. ตรวจสอบความเป็นไปได้ของกลยุทธ์การบริหารของมหาวิทยาลัยบูรพา : กรณีศึกษา มหาวิทยาลัยบูรพา ในทศวรรษหน้า โดยผู้บริหารมหาวิทยาลัยบูรพา

นิยามศัพท์เฉพาะ

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยนิยามศัพท์เฉพาะดังนี้

1. กลยุทธ์ หมายถึง วิธีการที่ได้รับการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้เชี่ยวชาญ ผู้บริหาร มหาวิทยาลัยบูรพา ว่าเป็นวิธีการที่ดีและเหมาะสมในการดำเนินการเพื่อให้บรรลุประสงค์ของการบริหารมหาวิทยาลัย

2. กลยุทธ์การบริหาร หมายถึง การที่ผู้บริหารมหาวิทยาลัยใช้วิสัยทัศน์มองไปข้างหน้าอย่างมีระบบมีขั้นตอนสามารถเข้าใจการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอก ที่จะมากระทบกับมหาวิทยาลัย เป็นการวางแผนในลักษณะที่เป็นการแก้ไข การป้องกันปัญหา และรองรับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ทั้งระยะสั้น ระยะกลาง และระยะยาวเป็นระบบสัมพันธ์กัน

2.1 การผลิตบัณฑิต หมายถึง หน้าที่ที่มหาวิทยาลัยบูรพา กระทำเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน การจัดการเรียนรู้ การพัฒนาสิ่งสนับสนุนการเรียนรู้

2.2.1 การพัฒนาหลักสูตร หมายถึง การที่มหาวิทยาลัยบูรพา พัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการด้านอุตสาหกรรมและบริการ รวมถึงความต้องการของตลาด จัดหลักสูตรให้หลากหลายโดยใช้นวัตกรรมการเรียนการสอนผสมผสาน และส่งเสริมการพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอนที่เป็นสากล

2.2.2 การจัดการเรียนรู้ หมายถึง การที่มหาวิทยาลัยบูรพา จัดการเรียนการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ และเน้นการวิจัยเป็นฐาน จัดรูปแบบการเรียนการสอนที่หลากหลายและง่ายต่อแสวงหาความรู้ และมุ่งเน้นให้ผู้เรียนแก้ปัญหา เน้นวิธีคิด และรับผิดชอบสังคม

2.2.3 การพัฒนาสิ่งสนับสนุนการเรียนรู้ หมายถึง การที่มหาวิทยาลัยบูรพา สนับสนุนและส่งเสริมให้มีการนำระบบเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน พัฒนาห้องสมุด และเน้นการใช้ห้องเรียนคอมพิวเตอร์และซอฟต์แวร์สำเร็จรูปแบบเฉพาะเพื่อการเรียนรู้ในชั้นเรียน

2.2 การวิจัย หมายถึง การบุกเบิกความรู้ใหม่ๆ เพื่อสร้างสรรค์ความก้าวหน้าทางวิชาการ โดยมุ่งแสวงหาความจริงเพื่อความเป็นเลิศทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้ และการบูรณาการที่สอดคล้องกับความต้องการของสังคม การสร้างแรงจูงใจในการวิจัย และประดิษฐ์คิดค้นสิ่งใหม่ๆ ของบุคลากร นิสิต มหาวิทยาลัยบูรพา

2.3 การบริการวิชาการแก่สังคม หมายถึง หน้าที่ที่มหาวิทยาลัยบูรพา กระทำขึ้นเพื่อสนับสนุนส่งเสริมการบริการวิชาการ และถ่ายทอดเทคโนโลยีแก่สังคมทั้งในรูปแบบประโยชน์สาธารณะ และรูปแบบการเสริมสร้างรายได้

2.4 การทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม หมายถึง หน้าที่ที่มหาวิทยาลัยบูรพาสนับสนุนและส่งเสริมการเผยแพร่ การอนุรักษ์ และฟื้นฟู รวมทั้งการสร้างจิตสำนึกในหมู่ประชาชนให้เกิดความรัก ความภาคภูมิใจ และตระหนักในความสำคัญของศิลปวัฒนธรรมของชาติ การส่งเสริมการวิจัยด้านศิลปวัฒนธรรม รวมถึงการแลกเปลี่ยนศิลปวัฒนธรรมกับนานาชาติ

2.5 การบริหาร หมายถึง หน้าที่ที่มหาวิทยาลัยบูรพา ต้องการให้มีการบริหารจัดการระบบบริหารงานบุคคล ระบบบริหารงบประมาณ วิชาการ ให้มีความทันสมัย คล่องตัวให้มีประสิทธิภาพบนพื้นฐานการบริหารจัดการที่ดี โดยใช้ระบบการประกันคุณภาพ

3. มหาวิทยาลัย หมายถึง มหาวิทยาลัยบูรพา ดังขึ้นตามพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยบูรพา พ.ศ. 2550 ตามภารกิจหลักที่สำคัญ คือ ให้การศึกษา ส่งเสริมวิชาการและวิชาชีพชั้นสูง ทำการสอน ทำการวิจัย ให้บริการวิชาการแก่สังคม และทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม

4. มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ หมายถึง มหาวิทยาลัยของรัฐที่จัดตั้งขึ้นโดยกฎหมาย มีสภาพเป็นนิติบุคคล มีระบบการบริหารที่มีส่วนราชการ คือ มีความอิสระ คล่องตัว และมีประสิทธิภาพในการดำเนินงาน สามารถพัฒนาองค์กรและระบบงานที่เหมาะสมกับกิจการลดขั้นตอนการทำงาน สามารถใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างคุ้มค่า และเกิดประโยชน์สูงสุด การดำเนินการต่าง ๆ ส่วนใหญ่สิ้นสุดในระดับมหาวิทยาลัย และให้มีการควบคุมจากหน่วยงานภายนอกน้อยที่สุดเท่าที่จำเป็น

5. ผู้ทรงคุณวุฒิ หมายถึง ผู้ที่มีความรู้และประสบการณ์เป็นที่ยอมรับ หรือเป็นผู้ที่เคยเป็นผู้บริหารมหาวิทยาลัยบูรพาในระดับอธิการบดี รองอธิการบดี คณบดี วิทยาลัย ผู้อำนวยการหรือเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ทางด้านการเรียนการสอน ด้านการวิจัย ด้านการบริการวิชาการแก่สังคม ด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม และด้านการบริหาร ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้กำหนดให้เป็นผู้ให้สัมภาษณ์

6. ผู้เชี่ยวชาญ หมายถึง ผู้ที่มีความเชี่ยวชาญ เป็นผู้ที่มีความรู้และประสบการณ์เป็นที่ยอมรับ หรือเป็นผู้ที่เคยเป็นผู้บริหารมหาวิทยาลัยบูรพาในระดับอธิการบดี รองอธิการบดี คณบดี วิทยาลัย ผู้อำนวยการ หรือเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ทางด้านการเรียนการสอน ด้านการวิจัย ด้านการบริการวิชาการแก่สังคม ด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม และการบริหาร ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้กำหนดให้เป็นผู้พัฒนากลยุทธ์ที่ผู้วิจัยร่างขึ้น

7. ผู้บริหารที่ตอบแบบสอบถาม หมายถึง ผู้บริหารมหาวิทยาลัยบูรพา ที่เป็นผู้บริหารระดับสูง และผู้บริหารระดับกลาง ที่ปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยบูรพา พ.ศ. 2550 ประกอบด้วย

7.1 ผู้บริหารระดับสูง หมายถึง ผู้บริหารมหาวิทยาลัยบูรพาที่มีอำนาจในการตัดสินใจในระดับสูง ซึ่งเป็นผู้รับนโยบายจากสภามหาวิทยาลัยนำมากำหนดเป็นหลักการหรือแนวทางการปฏิบัติ ซึ่งดำรงตำแหน่งตั้งแต่ระดับรองอธิการบดี ผู้ช่วยอธิการบดีขึ้นไป

7.2 ผู้บริหารระดับกลาง หมายถึง ผู้บริหารมหาวิทยาลัยระดับกลาง ได้แก่ คณบดี หรือเทียบเท่า รองคณบดี รวมทั้งผู้อำนวยการสำนัก ซึ่งรับนโยบายจากผู้บริหารระดับสูงมาสู่

การปฏิบัติ

8. ทศวรรษหน้า หมายถึง ช่วงเวลาการบริหารมหาวิทยาลัยบูรพา ระหว่างปี

พุทธศักราช 2552 - 2561

มหาวิทยาลัยบูรพา
Burapha University